

Od sokratskega do paralelnega razmišljanja s postankom pri lateralnem razmišljanju in šestih klobukih

(R)evolucija razmišljanja

Z NASTJO MULEJ SE JE POGOVARJALA
MAJA LIHTENVALNER

EDWARD DE BONO, na Malti rojeni zdravnik in psiholog, ki se najraje predstavi kot razmišljevalec, je vodilna svetovna avtoriteta na področju kreativnega razmišljanja in poučevanja razmišljanja kot spretnosti. Razvil je metode, s pomočjo katerih uporabljamo možgane na drugačen način, kot smo se jih učili uporabljati. O njegovi novi knjigi *Paralelno razmišljanje* in o tem, kako razmišljamo (pa še o marsičem) smo se pogovarjali z Nastjo Mulej, edino licencirano trenerko de Bonovih metod razmišljanja v Sloveniji.

KAKO RAZMIŠLJA POVPREČEN ZAHODNJAK, KO NALETI NA TEŽAVO?

Ne upam si reči, da to velja (samo) za povprečnega zahodnjaka, a večina ljudi v situaciji, ko so soočeni s težavo ali potrebujejo idejo, najprej otrpnejo, začnejo iskati krivce in vzroke, prelagajo odgovornost in začnejo kritizirati vsepovprek. Kot da ne bi vedeli, da težave so in bodo in da je cesta do uspeha precej vijugava. Do cilja pridejo najbolj vztrajni, razgledani, uravnoteženi in kreativni, ki vedo, da morajo, če en način ne deluje, pač poskusiti z drugim ...

OD KOD IZVIRA TAK NAČIN RAZMIŠLJANJA?

Iz pradavnine. Na tisoče let smo živeli v precej bolj stabilni družbi, kot je današnja, še pred 30, 40 leti je bil vsakdanjik veliko bolj predvidljiv in miren (za zahodnjaka). Vzgojeni smo za stabilno družbo, soočeni pa z nestabilno. In zato se tradicionalne metode ne obnesejo več. Demokracija in sokratska metoda argumentacije, ki je osnova

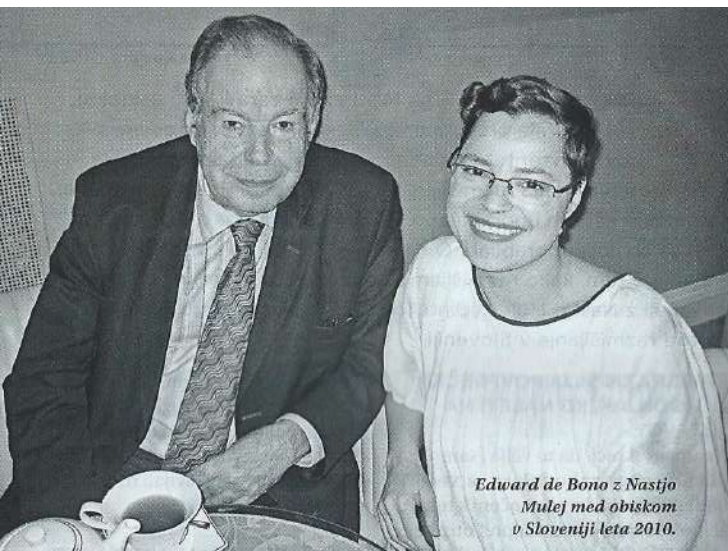
zahodnega sloga razmišljanja, sta se razvili v starogrški družbi, kjer so pravila igre postavili zdravi odrasli moški, ki so bili lastniki, državljani mestnih držav. Ti so predstavljali tri odstotke prebivalstva ...

ZAKAJ BI MORALI RAZMIŠLJATI DRUGAČE?

Paralelno razmišljanje – snovanje poti naprej, k nečemu, kar bi lahko bilo in kar bi lahko skupaj ustvarili – ne zapravlja časa za egotripe, ker spoštuje trud in prispevek vsakega posameznika k skupnemu cilju. In ne ruši odnosov, saj se zavedamo, da drug drugega potrebujemo, ker se razlikujemo.

KAJ JE RESNICA IN ZAKAJ RESNICA NI DOVOLJ?

Če parafraziramo pregovor, je resnica v obeh opazovalca. Moja resnica je moje stališče, ki se je izoblikovalo na podlagi mojih izkušenj, vrednot, ki so mi jih privzgojili, informacij, ki sem jih pridobila ... in se razlikuje od vaših izkušenj, vrednot in informacij. To po-

Edward de Bono z Nastjo Mulej med obiskom v Sloveniji leta 2010.

SE RAZMIŠLJANJA LAHKO NAUČIMO?

Seveda, tako kot se lahko naučimo igranja tenisa, klavirja ali pokra. Spozna(va)š različne tehnike in orodja in jih tako dolgo vadiš, da ti zlezejo pod kožo in jih uporabljaš samodejno kot sklopko pri vožnji. A tako kot učenje športa ali instrumenta, to zahteva nemalo časa, energije in vaje. Kot pravi de Bono: naša inteligentnost je potencial, kot motor pri avtomobilu, a kako bomo premaknili avto ('vozili skozi življenje'), ni odvisno od inteligentnosti, ampak od naših voznških veščin (torej: razmišljanja)!

PA V RESNICI KDO POUČUJE RAZMIŠLJANJE?

Sama delam po de Bonovih metodah, obstajajo tudi druge, a me niso prepričale. Tiste, ki jih poznam, me niso pritegnile, ker govorijo, 'kaj bi morali', 'kaj naj bi', ne pa tudi, 'kako'.

Pri de Bonu mi je všeč to, da ti ponudi konkretna orodja, ki jih lahko takoj preizkusiš in z njimi vadiš ... Ko jih dovoljkrat uporabiš, spremeniš svoj način zaznavanja in razmišljanja in postaneš tisto, kar drugi avtorji omenjajo kot 'naj bi'. Treniraš preprosto obravnavo idej z najenostavnejšim orodjem PNZ (Pozitivno, Negativno, Zanimivo), in ko to

počneš dovolj časa, nisi več enostranski, postaneš bolj celovit. Namerno si 'natikaš' rumeni klobuk in zavestno iščeš čim več prednosti (vsaj 7), pa sčasoma postaneš manj pesimistično naravnan. Igraš se provokacije z obratom ali pobegom, da se zavestno spraviš iz ustaljenega vzorca ..., in čez nekaj časa ugotoviš, da si zlahka izmisliš veliko svežih idej.

V svetu nas je 800 licenciranih trenerjev za de Bonove metode razmišljanja, a imamo multiplikativen učinek. Samo v Sloveniji je 400 učiteljev, ki so šli skozi vsaj 8-mesečni osnovni program, prihajajo iz skoraj 200 različnih vzgojno-izobraževalnih ustanov. Nekateri vodijo krožke za

razmišljanje, drugi jih uporabljajo kot didaktična sredstva, tretji vodijo bolj učinkovite sestanke. V svetu pa so de Bonove metode najbolj razširjene v anglosaških državah in na Daljnem vzhodu. Celinska Evropa je zaradi antične preteklosti do njih precej zadržana.

DE BONOVE METODE

Kot sem napisala v predgovoru v knjigo Paralelno razmišljanje, se mi zdi, da je de Bonov problem ta, da je bil preveč ploden: da je napisal preveč knjig in si izmislil preveč orodij. Iz tega, kar se dogaja v naši glavi, je naredil pravi

“
KAKO BOMO
VOZILI SVOJE
ŽIVLJENJE,
NI ODVISNO
OD NAŠE
INTELIGENCE,
AMPAK OD
TEGA, KAKO
DOBRO ZNAMO
RAZMIŠLJATI.”

meni, da je resnica družbeno dogovorjena. Vsi vemo, da voda zavre pri sto stopinjah, a to drži samo pod določenimi pogoji: na nadmorski višini nič. Ko se vzpnemo, se temperatura vrelišča zniža. Resnica je, da strinjanje nakažemo s prikimavanjem. Ne v Bolgariji. Resnica je, da je mleko koristno za otroke. Ne v Aziji. Zato resnica ni dovolj. Šteje zaznavanje, bi rekel de Bono. Kako zaznavam jaz, kako ti ... in potem seštevek tega. To je potem naša resnica.

ZAKAJ NISMO USTVARJALNI?

Rada se pošalim, da je morda kak pračlovek želel biti ustvarjalen, poskusiti nekaj novega, in je raje pojedel gobo, ki je ni poznal, kot gobo, ki jo je poznal.

A žal je bil morda zadnjič v življenju ustvarjalen ... Tako so se (pra)ljudje naučili, da je bolje vzeti znano (četudi morda slabo) kot tvegati novo (le morda boljše). In danes naši možgani še vedno odklanjajo nekaj, kar je zunaj ustaljenega vzorca in zato tvegano. Razvijalec računalniških iger Peter Molyneux verjame, da je "... edina razlika med kreativno in nekrektivno osebo v tem, da kreativna oseba v svoji glavi nima glaska, ki bi ji govoril: 'To ne bo delovalo, to je bedasta zamisel.' Zelo kreativni ljudje so samo neverjetno samozavestni." Kreativni ljudje imajo debelo kožo. Morda so samo naredili že več poskusov in s tem več napak ter se posledično naučili, da to ni tako zelo grozno. Razmišljajo dalje.

FOTOGRAFIJA: ŽIGA VAVPOTIČ

periodni ali botanični sistem. Paralelno razmišljanje je osnova – najprej se moramo zavedeti, da skupno raziskovanje prinese več kot nasprotovanje. Šest klobukov razmišljanje je metoda, kjer prakticiramo paralelno razmišljanje. Lateralno razmišljanje pa je ime za način razmišljanja, pri katerem gremo namerno izven obstoječega vzorca in iščemo nekaj, česar še ni bilo. To je po de Bonu prava kreativnost.

ZAKAJ SE ZA DE BONOVE METODE NAJBOLJ ZANIMA POSLOVNI SVET?

Zato, ker se oni dejansko zavedajo, da moramo sodelovati in da moramo imeti sveže ideje, da lahko preživimo. Mnogi drugi se tega ne zavedajo, saj v kreativnosti vidijo orodje neoliberalizma ... Sama v treningu razmišljanja, kreativnosti in sodelovanja vidim sredstvo za – po eni strani – samostjno, po drugi strani pa soodvisno razmišljanje in delovanje. Za spoštovanje do sebe in drugih. Za razmišljanje o sočloveku, za razmislek o posledicah svojih dejanj, za gledanje onkraj plašnic. Za boljše sodelovanje in manj konfliktov z vsemi težavami, ki jih ti prinašajo.

BOMO IMELI ČEZ 20 LET V ŠOLAH RES PREDMET Z IMENOM

RAZMIŠLJANJE?

Nekdanji minister dr. Igor Lukšič je v spremstvu takratne sekretarke dr. Andreje Barle Lakota 1. oktobra 2010 v hotelu Slon v Ljubljani dal roko meni in de Bonu z besedami: "To bo naslednje leto pri nas v šolah." Potem so minila štiri leta sestankov na Ministrstvu za šolstvo ... Sicer smo bogatejši za doktorsko raziskavo, ki je pokazala, da orodja delujejo tudi na slovenskih otrocih, imamo nekaj magistrskih nalog ter kar nekaj učiteljev razmišljanja, a dejansko smo danes pravnosistemsko še zelo oddaljeni od tega.

Na marsikateri šoli je razmišljanje kot zunajšolska, fakultativna dejavnost, nikjer pa ni del pouka.

A šole so bolj odzivne od akademikov in birokratov; odpirajo se in morda se bo tudi tu nabrala kritična masa ...

KAJ BI SE ZGODILO, ČE BI LJUDJE VEČ RAZMIŠLJALI?

De Bono razmišljanja ne vidi kot osamljeno dejanje, namenjeno zmagi nad drugimi, ampak kot skupinsko raziskovanje, namenjeno dogovoru o tem, da bomo skupaj nekaj naredili, ustvarili. Morda bi se bolj premišljeno lotili dejanj, ker bi več razmišljali o drugih in o posledicah svojih dejanj. Morda bi manj stvari pozabili ali izpustili pri svojem načrtovanju. Morda

RAZMIŠLJANJE NI OSAMLJENO DEJANJE, NAMENJENO ZMAGI NAD DRUGIMI, AMPAK SKUPINSKO RAZISKOVANJE.

bi bili bolj celoviti. Morda bi znali najprej naštet več alternativnih možnosti, preden bi se odločili za nam najboljšo. Morda bi bili bolj pozitivno naravnani in bolj konstruktivni. Morda bi se bolje razumeli med seboj in lažje tolerirali, čeprav smo drugačni, ali prav zato. Morda bi nam bilo lažje in lepše ...

ALI LAHKO USTVARJALNO RAZMIŠLJANJE REŠI VELIKE TEŽAVE, KOT SO NA PRIMER PODNEBNE SPREMEMBE?

Recimo raje tako: nasprotovalno razmišljanje jih doslej še ni. Tehnologija je v zadnjem stoletju neskončno napredovala, družba nikakor. Samo 100 let je minilo, odkar je v zrak poletelo prvo letalo, negotovo in za kratek čas, danes pa letimo v Avstralijo in se pritožujemo, če ni interneta. Koliko pa smo v tem času napredovali kot družba? Ljudje pri rojstvu (še vedno) nimamo enakih "štartnih pozicij". Predsodkov in stereotipov ni nič manj kot pred stoletjem, Evropa se danes sooča s posledicami kolonialistične preteklosti, v načinu razmišljanja smo še vedno bolj podobni jamskemu človeku kot svetovljanu. Zato v branje priporočam de Bonovo knjigo *Priručnik za pozitivno revolucijo*, kjer govori o tem, kaj mora vsak od nas narediti, da bomo vsi živeli v boljši družbi. Vsi bi se morali truditi, da bi bili čim bolj učinkoviti – morali bi si zastaviti (smiselni!) cilj in ga doseči. Torej biti manj egotripovsko

Resnica avtoritete: ko si mnenja ne ustvarimo sami, ampak verjamemo izkustvu drugega.

konfliktni. Morali bi biti bolj konstruktivni – uresničevati, graditi, ne pa samo kritizirati. Morali bi biti spoštljivi – torej da druge obravnavate, kot si želite, da bi drugi vas. Morali bi se izpopolnjevati – razvijati pozitivno naravnost, zmanjševati prevlado slabih navad, se izboljševati na svojem področju in pridobivati nove veščine. Ter na koncu: morali bi prispevati, pa čeprav le malo – v družini, lokalnem okolju in v okviru svoje države ali družbe. Če bi živeli tako, bi nam bilo zagotovo lažje, se vam ne zdi? ■

Knjiga *Paralelno razmišljanje* je na voljo v knjigarnah Mladinske knjige in na emka.si.

ILUSTRACIJA: © MLADINSKA KNJIGA